

Pád kariérního systému pro pedagogické pracovníky v roce 2017 – případová studie vzdělávací politiky

STANISLAV MICHEK, VLADIMÍRA SPILKOVÁ

Abstrakt: *Cílem* případové studie vzdělávací politiky je přispět k poznání a porozumění fenoménu nepřijetí kariérního systému pro pedagogické pracovníky v roce 2017 v širším kontextu přístupů vzdělávací politiky k učitelské profesi po roce 1989. Uvedený případ demonstruje silné a slabé stránky vzdělávací politiky realizované v průběhu posledních let.

Metody: *K získání odpovědi na hlavní výzkumné otázky – (1) V čem byly hlavní příčiny nepřijetí kariérního systému v roce 2017? (2) Jaká byla role klíčových aktérů v procesu nepřijetí? – byly využity metody kvalitativního výzkumu, zejména analýza dokumentace z jednání Poslanecké sněmovny a Senátu ČR, analýzy masmédií, polostrukturované rozhovory s klíčovými aktéry procesu schvalování a zamítnutí kariérního systému.*

Výsledky: *Jsou popsány procesy komunikace a interakce klíčových aktérů vzdělávací politiky a vliv nového subjektu (Pedagogická komora), který se v situaci atomizace profesní komunity do mnoha asociací, zájmových a vlivových skupin stává hlasitým, organizovaným hlasem reprezentujícím populistické postoje učitelské veřejnosti. Dále jsou analyzovány neschopnost komunikace ministerstva se zástupci školské praxe a s „opinion makery“, míra politizace v rozhodování, věcná znalost a porozumění politiků odborným otázkám, vliv odborníků a expertních názorů v politickém rozhodování o odborných otázkách řízení školství, vliv sociálních sítí při ovlivňování veřejného mínění apod.*

Diskuse výsledků a závěry: *Je reflektován fenomén „krize expertnosti“ – trend k ignorování expertních znalostí a výzkumně doložených dat, mizí dialog mezi experty a širší veřejností, zesílení jisté formy politické korektnosti, kdy všechny názory jsou považovány za stejně hodnotné, každý názor musí zaznít apod. Součástí tohoto trendu ve veřejném rozhodování je vzestup „agresivní nevědomosti“ chápané jako lpění na vlastním názoru i tváří v tvář protirečícím si faktům. Agresivní nevědomost posilují sociální sítě. Výzkum otevírá řadu otázek věcných, metodologických i etických. Studie nastiňuje příležitosti a rizika české vzdělávací politiky v kontextu dalších aktivit ovlivňujících del/professionalizaci učitelské profese v ČR.*

Klíčová slova: *učitelská profese, kariérní systém, případ, vzdělávací politika, aktéři vzdělávací politiky, legislativní proces, vliv veřejného mínění v politickém rozhodování, krize expertnosti*

ÚVOD

Kvalita učitelů, zvyšování jejich profesionality, zkvalitňování vzdělávání učitelů a vytváření systému podpory celoživotního profesního růstu učitelů patří celosvětově k prioritám vzdělávací politiky. Na národní i mezinárodní úrovni jsou hledána a ověřována strategická opatření a konkrétní intervence, které mají buď podpořit vývoj žádoucím směrem, nebo naopak zmírnit či zvrátit negativní trendy a eliminovat rizika budoucího vývoje. Do centra pozornosti se dostávají otázky profesního standardu, který je konkrétním vyjádřením kvality vykonávání učitelské profese, a současně s tím také identifikace podmínek nutných k dosahování této kvality. V řadě zemí je profesní standard jádrem kariérního systému¹ a komplexně pojaté podpory profesního rozvoje učitelů v průběhu celého profesního kontinua.

Srovnáme-li zájem vzdělávací politiky o klíčová témata učitelské profese ve světě a u nás v posledních 30 letech, vidíme propastné rozdíly. Deficit české vzdělávací politiky v této oblasti byl popsán řadou autorů (např. Urbánek, 2005, 2012; Spilková, 2015, 2016; Hanušová et al., 2017; Vítečková, 2018). Podrobné kritické reflexi přístupů české vzdělávací politiky k učitelské profesi a učitelskému vzdělávání v průběhu 25 let (po roce 1989) byla věnována přehledová studie V. Spilkové (2016). Při analýze dokumentů vzdělá-

vací politiky, legislativních návrhů i významných zásahů decizní sféry byla věnována specifická pozornost jejich vlivu na profesionalizaci, event. deprofesionalizaci učitelství. Studie ukázala a doložila na konkrétních příkladech, že dlouhodobý nezájem, event. pouze proklamativní pozornost české vzdělávací politiky a decizní sféry kombinované s nekoncepčními a krátkozrakými intervencemi způsobily značný nárůst problémů a prohlubující se krizi učitelské profese.

V návaznosti na tuto studii se zaměříme na přístupy české vzdělávací politiky v dalším období, a to zejména v souvislosti se snahou o zavedení kariérního systému. Studii koncipujeme jako případovou studii vzdělávací politiky. Cílem studie je přispět k poznání a hlubšímu porozumění fenoménu nepřijetí kariérního systému pro pedagogické pracovníky v roce 2017 v širším kontextu přístupů vzdělávací politiky k učitelské profesi po roce 1989. Analyzujeme hlavní příčiny pádu kariérního systému, roli klíčových aktérů v procesech jeho projednávání, obsah a způsob argumentace.

1. KARIÉRNÍ SYSTÉM V KONTEXTU PŘÍSTUPŮ VZDĚLÁVACÍ POLITIKY K UČITELSKÉ PROFESI

O profesních standardech a kariérních systémech pro učitele se u nás diskutuje

¹ V textu jsou dále kariérní řád a „kariérní systém“ či zkratka KS chápány synonymicky, podobně jako tomu bylo v diskusích při projednávání novely zákona či v médiích. Autory je používán jednotně termín „kariérní systém“ a označení „kariérní řád“ je ponechán pouze v doslovných citacích aktérů případové studie či v názvech dokumentů.

od 90. let minulého století. Za tu dobu vzniklo několik strategických dokumentů, ale jejich cíle nebyly reálně naplněny nebo jen velmi formálně. Prvním z nich byl dokument *Program Učitel*, který vznikl pod gescí MŠMT v roce 1996. Jeho cílem bylo navrzení systému, který by přispěl ke zvyšování kvality práce učitelů. Jednou ze tří oblastí, na které se dokument soustředil, byla gradace profesní dráhy učitele. Cílem bylo formulovat standardy pro učitele a navrhnout systém jejich profesního růstu. Důležitým prvkem v navrhovaném systému bylo rozlišení profesního růstu (profesní rozvoj a zvyšování kvality učitelské činnosti) a kariérního růstu (výkon funkcí a specializačních činností jdoucích nad rámec práce učitele se žáky ve třídě). Navržený systém gradace profesní dráhy počítal se dvěma nepovinnými atestacemi, jejichž získání by znamenalo nárůst platového ohodnocení. Tato koncepce byla dále rozpracována v rámci projektu MŠMT *Odborný růst pedagogických pracovníků* (1998). Žádná z navržených strategií však nebyla uvedena do praxe.

Také jeden z nejvýznamnějších dokumentů vzdělávací politiky 90. let – *Národní program rozvoje vzdělání v České republice*, tzv. *Bílá kniha* (2001) – zdůrazňuje potřebu zvýšení profesionality učitelů, formulování profesních standardů pro jednotlivé kategorie učitelů a vytvoření systému kariérového postupu s výraznými dopady na postup platový. Ve vazbě na tvorbu *Bílé knihy* byl v rámci grantu MŠMT zpracován v letech 2000–2001 projekt *Podpora práce učitelů*, jehož významným výstupem byly profesní stan-

dardy jako základ kariérního systému (Vašutová, 2001). Přestože MŠMT práce na tvorbě profesního standardu zadalo a výsledky verbálně podpořilo, dále s nimi už nepracovalo. Český profesní standard byl po několika letech využit na Slovensku při tvorbě kariérního systému v letech 2006–2010 (podrobněji viz Černotová et al., 2006). Slovenský příklad koncipování a implementace kariérního systému je však varováním před dominancí politického vlivu nad odborným přístupem (Pouřbský, Kosová & Pavlov, 2014).

K oživení diskusí o kariérním systému a profesním standardu došlo v souvislosti s přípravou nové legislativy. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, obsahuje § 29, který je věnován kariérnímu systému. Ten je chápán jako soubor pravidel pro zařazování pedagogických pracovníků do kariérních stupňů. Podmínkou pro zařazení do vyššího kariérního stupně je výkon specializovaných nebo řídicích činností. Takto navržený kariérní systém nedává žádné motivační podněty ani možnosti zvýšení platu těm učitelům, kteří neusilují o funkce, ale jde jim o zvyšování kvality pedagogické práce a profesní rozvoj směrem k pedagogickému mistrovství či expertnosti.

Zákonem zavedený kariérní systém se stal předmětem kritiky ze strany odborné veřejnosti. Zejména ředitelé škol poukazovali na to, že se týká velmi úzkého okruhu učitelů a není ho tedy možné reálně využít jako motivační nástroj k profesnímu rozvoji. Z hlediska vzdělávací politiky je zajímavé a bohužel typické pro české prostředí, že bez dohody o odborné a politicky

akceptovatelném modelu kariérního systému se stal součástí zákona, ale víceméně ve formální podobě (Rýdl, 2014; Spilková, 2015).

Ke konci druhé poloviny prvního desetiletí 21. století vzdělávací politika opět deklaruje potřebu explicitně definovat kvalitu učitele a legislativně ukotvit profesní standard jako normu, která stanoví klíčové kompetence potřebné pro kvalitní výkon profese v podmínkách měnících se nároků na školní vzdělávání a požadavků spojených s kurikulární reformou (Spilková & Vašutová, 2008). Výrazem oživení zájmu vzdělávací politiky o standard jako nástroj k profesionalizaci učitelů a jejich podpoře v realizaci kurikulární reformy bylo zřízení expertní skupiny v roce 2008. MŠMT vytvořilo tuto skupinu ze zástupců akademické sféry, pedagogického výzkumu a školské praxe (Spilková, Tomková et al., 2010).

Na konci roku 2008 byl předložen rámcový dokument *Standard kvality profese učitele*, který nabídl k diskusi zejména celkovou filozofii standardu, jeho smysl, cíle a funkce a dále jako příklad jednu z možných verzí standardu. Hlavním cílem veřejné diskuse bylo přispět k ujasňování toho, co znamená kvalitní výkon učitelské profese, a podpořit tak sdílené porozumění uvnitř profesní komunity, mezi politiky a širokou veřejností. Strukturovaná diskuse na webu MŠMT, do které se zapojilo 24 pedagogických asociací, 20 fakult připravujících učitele, více než 1 500 učitelů a ředitelů, a regionální

diskuse po celé republice byly podrobně analyzovány a publikovány (např. Spilková, 2015). Byl formulován požadavek, aby profesní standard byl jádrem komplexního systému podpory učitelů v profesním růstu v průběhu celého profesního kontinua a základem kariérního systému.

Ke konci července 2009 MŠMT po změně na postu ministra proces tvorby standardu bez udání důvodu zastavilo. Další práce pokračovaly na půdě profesních asociací a fakult připravujících učitele. Vůdčí role se ujala Asociace profese učitelství a nabídla vytvoření platformy pro další spolupráci. Na začátku roku 2010 byl publikován *Podkladový materiál pro tvorbu standardu kvality profese učitele* (Košťálová et al., 2010). Vznikl modifikací původního návrhu s využitím analýzy veřejné diskuse. Obsahuje jak základní východiska k tvorbě standardu, tak také návrh struktury standardu vymezující oblasti a kritéria k hodnocení a sebehodnocení kvality profesních činností.

Tvorba profesního standardu pokračovala v těsné návaznosti na výše uvedený materiál v rámci národního projektu MŠMT *Cesta ke kvalitě*,² jehož cílem byla podpora škol při autoevaluaci. Jako součást projektu byl vytvořen a pilotně ověřován *Rámeček profesních kvalit učitele* (Tomková et al., 2012), který navázal na výsledky práce odborných skupin v letech 2008–2010 a současně se inspiroval příklady standardů ve vybraných evropských zemích i v záměří (Spilková, Tomková et al., 2010).

² Viz www.nuv.cz/ae

Mnohaleté snahy o vytvoření kariérního systému a profesního standardu v ČR pokračovaly od roku 2012 do roku 2015 v rámci dalšího národního projektu v gesci MŠMT *Kariérní systém*³ (realizátorem projektu byl NIDV). Projekt byl poznamenán problematnou výchozí koncepcí. Přes kritické hlasy, které ke koncepci průběžně zaznívaly v odborné veřejnosti, byl projekt v průběhu roku 2015 dokončen v intencích problematické koncepce (Janík, Píšová & Spilková, 2014a; Janík, Spilková & Píšová, 2014b). Kariérní systém byl založen na čtyřstupňovém standardu učitele a atestačních řízeních k postupu mezi kariérními stupni. Základním principem gradace kvality/profesionality a kariérního postupu učitele bylo rozšiřování učitelova působení mimo třídu (3. kariérní stupeň – *lídr školy* – kromě práce ve třídě důraz na působení v rámci školy, podíl na jejím rozvoji, sdílení zkušeností, kolegiální podpora, mentoring aj.) a mimo školu, v rámci vzdělávacího systému (4. kariérní stupeň – *lídr systému*). Právě tento princip, navržená kritéria a popis indikátorů podmiňujících kariérní postup se staly předmětem ostrého názorového střetu v odborné komunitě s dopady do politické sféry.

Se změnou ministra školství došlo k výraznému obratu. Namísto plánované implementace kariérního systému v podobě vytvořené v rámci projektu byl otevřen prostor pro kritickou reflexi navrhovaného systému a k hledání vhodnějších variant řešení. Nová ministryně školství ustavila

pracovní skupinu, v níž byli např. zástupci fakult připravujících učitele, Asociace ředitelů ZŠ, CZESHA. Během několika měsíců vytvořili nový kariérní systém⁴ včetně standardu učitele. Třístupňový standard učitele je postaven na profesních kompetencích a jejich gradaci směrem k rostoucí kvalitě práce učitele ve třídě. V určité míře postihuje i rozsah působení učitele ve škole. Kritéria kariérního postupu jsou založena na klíčových činnostech učitelské profese, tedy na kvalitě práce se žáky.

Tolik tedy ve stručnosti k přiblížení kontextu dvaceti let trvajících snah o vytvoření profesního standardu a kariérního systému, který měl podpořit profesionalitu učitelů, motivovat je k celoživotnímu profesnímu rozvoji a propojit kvalitu jejich práce se systémem odměňování. Zasazení příběhu (analýzy procesu) projednávání novely zákona o pedagogických pracovnících a neschválení kariérního systému v roce 2017 do širšího kontextu přístupů vzdělávací politiky k tomuto tématu považujeme za důležité.

2. METODOLOGIE VÝZKUMU PŘÍČIN PÁDU/NEPŘIJETÍ KARIÉRNÍHO SYSTÉMU

Cílem případové studie vzdělávací politiky je přispět k poznání a porozumění fenoménu nepřijetí kariérního systému pro pedagogické pracovníky v roce 2017 v širším kontextu přístupů vzdělávací politiky k učitelské profesi po roce 1989.

³ Informace na: <http://old.nidv.cz/old.nidv.cz/cs/projekty/projekty-archiv/karierni-system/vystupy.ep/index.html>

⁴ Detailní informace na: www.msmt.cz/o-webu-msmt/karierni-rad

Pokusíme se odpovědět na tyto hlavní **výzkumné otázky**: (1) V čem byly hlavní příčiny nepřijetí kariérního systému v roce 2017? (2) Jaká byla role klíčových aktérů v procesu nepřijetí?

Prezentovaný výzkum byl realizován ex post poté, co kariérní systém nebyl přijat. Jedná se tedy o prozkoumání fenoménu v průběhu času, což je charakteristikou výzkumu historických případových studií (Merriam, 1998).

V souladu s Yinem (2014, s. 2) naše případová studie „do hloubky zkoumá soudobý jev v jeho reálném kontextu zejména tam, kde hranice mezi jevem a kontextem není zřetelně jasná“. Projednávání tzv. kariérního systému je zasazeno do širšího kontextu přístupů vzdělávací politiky k učitelské profesi.

Metodologické pojetí případové studie vzdělávací politiky bylo inspirováno metodologií případových studií vzdělávací politiky v zahraničí. Roli a vliv médií ve vzdělávací politice ve státě Indiana v USA rozebírají Gonzalez a Carney (2014). Jak ovlivnily kampaně v časopise *New York Times* a *Time Magazine* postoje k učitelským odborům při projednávání zákona *No Child Left Behind* analyzuje v případové studii Goldstein (2011). Problematiku, proces a podmínky tvorby legislativy certifikace učitelů 2. stupně ZŠ (*middle level teacher*) v Jižní Karolině v USA popisuje Virtue (2007).

Případ je vymezen tzv. kariérním systémem (také KS), někdy označovaným i samotnými aktéry nediferencovaně jako kariérní řád, kariérní postup a profesní

rozvoj učitelů, a způsobem jeho projednávání do července 2017. Jedná se o novelu zákona o pedagogických pracovnících, kterou projednala vláda B. Sobotky 7. 11. 2016 na základě programového prohlášení o zavedení kariérního systému z roku 2013 a která nebyla schválena parlamentem ČR 12. 7. 2017. Případ je ohraničen časově a k jeho kontextu patří způsob tvorby a návrhu kariérního systému, který předcházal projednání na vládě.

K získání odpovědí na výzkumné otázky byla získána data z různých zdrojů. Jednalo se o analýzu dokumentů a o přepis z polostrukturovaných rozhovorů s klíčovými aktéry. U dokumentů se jednalo o různé verze návrhu novely zákona o pedagogických pracovnících, pozměňovací návrhy, stenozápisy z jednání v Poslanecké sněmovně a v Senátu ČR; novinové články a další mediální výstupy získané prostřednictvím monitoringu tisku NUV a NIDV po zadání klíčového slova „kariérní řád“ či odkazující na serveru ceskaskola.cz při uvedení tématu „kariérní řád“; zápisy z porad vedení MŠMT; tiskové zprávy MŠMT; příspěvky klíčových aktérů na sociálních sítích a diskuse pod nimi; diskuse pod články informujícími o kariérním systému; webové stránky, texty, audionahrávky a dokumenty související s KS a publikované v uvedeném období na webových stránkách www.pedagogicka-komora.cz včetně dat z první petice proti kariérnímu systému v květnu 2017 (dále tzv. první petice). Rozhovory byly realizovány s bývalým ministrem školství a se dvěma zástupci vedení Pedagogické komory

Tab. 1 Celkový přehled shromážděných dat

Rozhovory s klíčovými aktéry (bývalý ministr školství, 2 zástupci vedení Pedagogické komory, z.s., bývalý pracovník MŠMT)	polostrukturované rozhovory (37 min + 107 min), nestrukturovaný rozhovor (15–20 min)
Zápisy z porad vedení MŠMT	86 porad
Tiskové zprávy MŠMT	25 zpráv (viz elektronická příloha této studie)*
Příspěvky na facebooku aktérů	40 příspěvků
Novinové články a příspěvky v masmédiích (např. rozhovory v televizi, v rozhlase) od 1. 1. do 14. 7. 2017	72 výstupů (viz elektronická příloha této studie)
Stenozápisy projednávání novely zákona v parlamentu a v senátu (Sněmovní tisk 959 Novela zákona o pedagogických pracovnících) včetně zápisu ze 41. schůze petičního výboru	6. 12. 2016 – 15 stran 28. 2. 2017 – 27 stran 7. 4. 2017 – 22 stran 31. 5. 2017 – 61 stran 27. 6. 2017 – 6 stran 11. 7. 2017 – 16 stran 12. 7. 2017 – 27 stran
Dokumenty z www.pedagogicka-komora.cz	28 dokumentů
Data z Výzvy senátorům k zamítnutí kariérního řádu pro učitele (květen 2017)	7 164 respondentů

* Příloha této studie je umístěna v příslušném čísle časopisu na webu Pedagogiky <https://ojs.cuni.cz/pedagogika> (dále web časopisu).

(v roce 2017 tzv. Iniciativa Pedagogická komora).⁵

Ke kontextu výzkumného šetření patří také to, že oba autoři této studie se různým způsobem a v různých fázích účastnili tvorby kariérního systému a ovlivňovali ji (S. M. byl v letech 2012–2015 zapojen do ESF projektu Kariérní systém, konzultoval přípravy ESF projektu IMKA a v roce 2017 byl taktéž částečně zapojen do projektu IMKA; V. S. se kriticky vyjadřovala k podobě kariérního systé-

mu v projektu ESF – Janík et al., 2014a, 2014b). Pro porozumění tvorbě případové studie je důležitý i postup získávání dat. V průběhu roku 2017 byly postupně shromážděny stenozápisy z jednání Poslanecké sněmovny a Senátu ČR. Následně byly navrženy v návaznosti na výzkumné otázky do května 2018 otázky pro polostrukturovaný rozhovor se dvěma zástupci vedení Pedagogické komory, který byl realizován v červnu 2018, tj. cca s ročním odstupem od zkoumaného případu. Po doslovném

⁵ V textu je chápána *Iniciativa Pedagogická komora*, *Pedagogická komora*, zkratka *PK*, *Iniciativa PK* či *Iniciativa* synonymicky, protože se *Iniciativa Pedagogická komora* později transformovala do organizace *Pedagogická komora*, z.s.

přepisu rozhovoru v délce 107 minut byly v srpnu 2018 shromažďovány další dokumenty. V březnu 2019 byl uskutečněn polostrukturovaný rozhovor v délce 37 minut s bývalým ministrem školství, který byl také doslovně přepsán. V září 2019 potom přibyl nestrukturovaný rozhovor s bývalým pracovníkem MŠMT, z kterého byly pouze učiněny expost poznámky. Tabulka 1 prezentuje přehled shromážděných dat.

Získaná data byla analyzována v několika fázích. Nejprve jsme pročetli stenozápisy a popsali si v časové posloupnosti proces projednávání kariérního systému. To nám napomohlo identifikovat některé příčiny nepřijetí kariérního systému. Z dokumentů získaných v srpnu 2018, zejména z materiálů včetně dat z *Výzvy senátorům k zamítnutí kariérního řádu pro učitele* (květen 2017) stažených z www.pedagogicka-komora.cz byly identifikovány další příčiny a prohloubilo se porozumění roli PK. V návaznosti na to byla analyzována data petentů z první petice. Byly vyloučeny duplikující záznamy. Byly doplněny informace o velikosti počtu obyvatel v obcích, okresu, kraje, z nichž pocházeli petenti. Byla okódována proměnná „Učím na...“ pro jiné typy škol a organizace než MŠ, ZŠ, SŠ, ZUŠ a VOŠ. Struktura petentů byla porovnána se strukturou učitelů v ČR (gender, typ školy, kraj). V této fázi jsme dílčí výsledky prezentovali v září 2018 na konferenci ČAPV ve Zlíně (Michek & Spilková, 2018).

V návaznosti na výzkumné otázky byly okódovány stenozápisy. Zajímaly nás příčiny nepřijetí kariérního systému a vši-

mali jsme si výroky poslanců a senátorů, ve kterých kritizovali kariérní systém. Taktéž byly okódovány doslova přepsané rozhovory, v nichž jsme se kromě příčin věnovali i popisovaným rolím aktérů a způsobům jejich argumentace pro/proti kariérnímu systému. Následně byly analyzovány mediální výstupy (tiskové zprávy MŠMT, novinové články, rozhovory uvedené v novinách, v rozhlase, v televizi) a příspěvky a diskuse ze sociálních sítí. Z každé analýzy jsme doplňovali novými informacemi časovou osu projednávání novely a kariérního systému, abychom si plasticky popsali chronologický průběh nepřijetí kariérního systému (viz elektronická příloha na webu časopisu).

Následující pročitání získaných dat vedlo k zaplnění mezer a nezodpovězených otázek. Tento postup jsme opakovali, dokud nebyla zjištěna koncepčně zhuštěna a další data nepřinesla žádné nové poznatky (Strauss & Corbin, 1999). Taktéž jsme v datech hledali důkazy pro tvrzení, které jsme průběžně formulovali při analýze dat. Výroky dotazovaných jsme pro potřebu prezentace v zjištěních upravili tak, aby zůstal zachován smysl jejich výroku. Nejedná se o doslovný přepis toho, co říkali, protože v jejich výrocih se objevovala vycpávková slova apod., která by komplikovala porozumění čtenému textu. Zjištění případové studie pochází z výše uvedených analýz.

3. VÝZKUMNÁ ZJIŠTĚNÍ

Prezentaci zjištění uvádíme stručným popisem procesu projednávání nove-

ly zákona obsahujícího kariérní systém až po jeho nepřijetí. V chronologickém popisu průběhu identifikujeme důležité mezníky a zlomové události. Následně se věnujeme klíčovým aktérům a jejich roli při nepřijetí kariérního systému a příčinám nepřijetí kariérního systému. Jedná se o tyto klíčové aktéry: MŠMT, Iniciativa Pedagogická komora, politici Poslanecké sněmovny a Senátu ČR, část učitelské veřejnosti, média a tzv. experti na školství. Tím explicitně odpovídáme na 2. výzkumnou otázku: *Jaká byla role klíčových aktérů v procesu nepřijetí?* Při prezentaci procesu nepřijetí KS a popisu role klíčových aktérů také odkryjeme na základě evidence příčiny nepřijetí KS, čímž čtenářům ukazujeme odpovědi na první výzkumnou otázku: *V čem byly hlavní příčiny nepřijetí kariérního systému v roce 2017?*

3.1 Přehled základních dat a událostí⁶ týkajících se procesu projednávání novely zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících

Od 1. 12. 2015 byl KS pravidelně probírán na jednání porady vedení MŠMT jako jedna ze tří priorit vzdělávací politiky. Zavedení kariérního systému bylo součástí programového prohlášení vlády a *Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2020*. Od 8. 3. 2016 do 20. 6. 2017 byl na MŠMT pravidelně projednáván individuální projekt národní (IPn) *IMKA – Implementace kariérního systému učitelů*

zaměřený na podporu implementace kariérního systému. Dne 7. 11. 2016 byl projednán návrh novely zákona vládou a poté byl postoupen do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR (dále Poslanecká sněmovna). V průběhu prvního až třetího čtení (od 6. 12. 2016 do 7. 4. 2017) probíhalo projednávání celkem bezproblémově, byla široká politická shoda na potřebě nové legislativy včetně zavedení KS. 7. 4. 2017 byla novela při třetím čtení v Poslanecké sněmovně schválena a 9. 5. 2017 byla postoupena k projednání v Senátu Parlamentu ČR (dále Senát).

Začátkem dubna 2017 se objevuje na scéně nový subjekt, jehož iniciátoři mají ambici založit pedagogickou komoru. Vedení tohoto nově vznikající subjektu začíná jednat s politiky, nejdříve o možnostech ustavení komory ze zákona, později i ve věci snahy o zamítnutí kariérního systému pro učitele. Již v polovině května 2017 připravuje vedení PK petici senátorům v podobě výzvy k zamítnutí kariérního systému pro učitele, jak je koncipován v novele zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Na projednávání novely zákona na Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu a lidská práva Senátu ČR 24. 5. 2017 je již přizváno vedení PK, které prezentuje petici elektronicky vyplněnou 7 176 respondenty.

Do procesu projednávání novely silně zasahuje rezignace ministryně školství k 31. 5. 2017 a nástup nového ministra (jmenovaného 21. 6. 2017). MŠMT reaguje na zlom v projednávání novely

⁶ Podrobnější přehled je uveden v elektronické příloze na webu časopisu.

mediálními výstupy. Snaží se vysvětlovat zavádějící informace či dezinterpretace faktů prostřednictvím tiskových zpráv, komunikací na sociálních sítích, v relacích TV apod. Na začátku června 2017 již MŠMT připravuje variantní návrhy pro případ neschválení novely zákona. Dne 13. 6. 2017 je na webových stránkách PK zveřejněna další petice za nepřijetí novely zákona a proti zavedení kariérního systému (podepsalo ji celkem 21 609 učitelů z 1 150 škol). Následující den, 14. 6. 2017, je kariérní systém projednáván na jednání koaliční rady a na MŠMT jsou zpracovávány materiály, které řeší dopady neschválení novely zákona, zejména s ohledem na projekt IMKA, který měl alokovány značné finanční zdroje na implementaci kariérního systému.

Prezentace petice proti novele (již druhé v pořadí) vyvolala silný mediální ohlas zesilující pochybnosti o kariérním systému. MŠMT a již jmenovaný nový ministr se snažili opět dementovat některé dezinterpretace a vysvětlovat přínosy kariérního systému na sociálních sítích, tiskovými zprávami a přímým jednáním s poslaneckými kluby. Namísto uklidnění situace docházelo spíše k eskalaci napětí. Příběh dospěl do finále 11. 7. 2017, kdy byla v petičním výboru Poslanecké sněmovny projednávána *Petice za nepřijetí*

zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovních, s kariérním systémem (tzv. kariérní řád). Na webových stránkách MŠMT byly zveřejněny argumenty vyvracející důvody k odmítnutí novely, které byly uveřejněny v petici PK. O den později, 12. 7. 2017, byl po vrácení novely ze Senátu návrh novely zákona nepřijat.

3.2 MŠMT

MŠMT věnovalo návrhu kariérního zákona a jeho podobě v novele zákona o pedagogických pracovních velkou pozornost. Po letech diskusí (viz 1. kapitola) byl zformulován do návrhu novely zákona, který prošel standardním procesem vnitřního a vnějšího připomínkování MŠMT. V období 19. 2. – 18. 3. 2016 byla novela zákona připomínkována většinou připomínkových míst.⁷ Připomínky uplatněné v rámci vnějšího připomínkového řízení byly všechny vypořádány na vypořádací poradě konané dne 24. března 2016 nebo vysvětleny (viz Shrnutí závěrečné zprávy RIA, 2017). Dne 7. 11. 2016 potom novelu zákona projednala vláda ČR a následně byl návrh předložen Poslanecké sněmovně.

Ministerstvo se také snažilo intenzivně ke kariérnímu systému komunikovat – od 12. 1. 2016 do 11. 7. 2017 vydalo 25 tiskových zpráv věnujících se kariérní-

⁷ Tyto organizace uplatnily připomínky ke kariérnímu systému: všechna ministerstva, 12 krajů (Karlovarský kraj se nevyjádřil), hlavní město Praha, Česká biskupská konference, Česká národní banka, Českomoravská konfederace odborových svazů, Konfederace zaměstnavatelských a podnikatelských svazů ČR, Ministr pro lidská práva, rovné příležitosti a legislativu, Místopředseda vlády pro vědu, výzkum a inovace, Svaz měst a obcí ČR, Svaz průmyslu a dopravy ČR, Unie zaměstnavatelských svazů ČR, Úřad pro ochranu hospodářské soutěže a Úřad vlády ČR.

mu systému. V nich vysvětlovalo podstatu kariérního systému a jeho roli v podpoře profesního rozvoje učitelů a také informovalo o průběhu projednávání v poslanecké sněmovně, se školskými asociacemi a dalšími zainteresovanými stranami. MŠMT věnovalo pozornost rovněž vyvracení zavádějících informací ke kariérnímu systému (31. 5. 2017, 11. 7. 2017).

V květnu až červenci 2017 na MŠMT došlo k několika krokům, které pravděpodobně ovlivnily nepřijetí kariérního systému:

- Jednou z možných příčin mohla být rezignace ministryně v souvislosti s kauzou v sekci sportu,⁸ oznámená 9. 5. 2017, a jmenování nového ministra 21. 6. 2017. V této situaci nebyl dostatek času a prostoru řešit komplikace spojené s legislativním procesem týkajícím se novely a kariérního systému. Nový ministr musel věnovat větší čas a energii řešení silně medializované kauzy s financováním sportu. On sám k tomu uvádí, že byl „*ministr, který vlastně řeší 90 % času kauzy dotace na sport ... já jsem prostě vůbec nevěděl, kde mi hlava stojí*“.
- Další příčinou mohlo být i uvedení výroku ministra školství na Facebooku 24. 6. 2017 o negramotnosti učitelů: „Petice tzv. Pedagogické komory proti kariérnímu řádu (20 tisíc proti): že by tolik textově negramotných lidí mezi učiteli? Od samého začátku fake – „komora“, co není a nemůže být komorou,

lživé tvrzení v každé větě petice ... nechce se mi to věřit.“ Tento krok komentoval zástupce Pedagogické komory rok poté ve výzkumném rozhovoru slovy: „*Na svůj fejsbukuový stránce to dal a nechal to tam. Diskutovalo se tam proti, jo? A psali mu tam poslanci a senátoři. Třeba ten Vystrčil jako, že se hlásí taky k těm negramotnejm...*“ Bývalý ministr to v Hospodářských novinách 29. 6. 2017 vysvětlil takto: „*Byla to řečnická otázka, která opravdu nebyla vhodná. Já jsem se vzápětí omluvil těm, kteří si kariérní řád důkladně prostudovali a našli v něm nějaké nedostatky. Informace, které jsme dostávali z různých míst, ale byly jiné. Například, že velká část učitelů petici podepsala, ale kariérní řád nečetli. Moje reakce byla spíš na toto.*“

- Pravděpodobně v reakci na projednávání novely zákona v Senátu zadal náměstek člena vlády na poradě vedení MŠMT 6. 6. 2017 úkol: připravit potřebné materiály i v případě neschválení novely zákona č. 563/2004 Sb. V Hospodářských novinách vyšel 29. 6. 2017 rozhovor s ministrem školství pod názvem „Máme náhradní plán“, v němž se ministr vyjadřuje k alternativním řešením za situace neschválení kariérního systému, na jehož implementaci byly vyčleněny značné finanční prostředky. O dva roky později reflektuje bývalý ministr tuto situaci slovy: „*A ten plán byl ten, že když to neprojde, což jsem věděl už potom, když jsem vstupoval na to*

⁸ Viz obvinění náměstkyně MŠMT Policie ČR na začátku května 2017 v souvislosti s nakládáním s dotacemi ministerstva školství pro sport.

hlavní jednání v červenci, že musím docílit toho ... mohu jednat o 1,7 miliard s ministrem financí. ... mohu s ním vyjednávat, dejme to sólově třeba na výchovné poradce, dejme to na metodiky prevence, co kdybychom tam přeci jenom zavedli úpravou vyhlášky a něčím bychom zavedli, že budou placeni třídní učitelé lépe...“ Nicméně tou dobou, jak se ukázalo později, neznal úplně přesně zákon, jak funguje příprava státního rozpočtu, a od tehdejšího ministra financí se dozvěděl: „To se uvidí, to mi jako nebudete diktovat vy ... prostě já si tu jednu miliardu z toho vezmu a dáme ji na inkluzi“. Bývalý ministr školství to hodnotil: „... nikdo nepřipravil to, že na tohle musí být peníze, protože to je mandatorní výdaj stejně jako důchody“. A co se týče zbývajících 700 milionů Kč, slovy bývalého ministra školství: „... nedošlo ani na uvádějící učitele, ani na výkony, ani na nikoho. Protože výdaje ve školství byly nedojednané. Když já jsem nastoupil, tak to nebylo dojednáno, taky jich bylo příliš mnoho a vždycky se řešily otázky politické typu: raději vyšší stipendia doktorandů, nebo uvádějící učitel.“

- Dalším důvodem k nepřijetí novely mohly být podle vyjádření bývalého ministra blížící se volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, politizace rozhodování a snaha politických stran na konci června 2017 o získání hlasů voličů při změnách postojů k novele zákona: „... tak v té době já jsem začal nabývat téměř jistotu, že to neprojde, protože jsem prošel všechny kluby a viděl jsem třeba zvláštní situaci... A asi úplně

definitivní jistotu jsem nabyl při jednání na klubu ANO, kdy vlastně většina se do mě pustila a náhle tam asi dva nebo tři poslanci klubu ANO vstali a řekli, že tomu nerozumí a myslí si, že to je dobrá věc a mělo by se to podpořit, a viděl jsem, jakým způsobem byli zpacifikováni...“. Podobně se vyjadřoval i poslanec M. Kalousek (TOP 09) a ve stejném smyslu i P. Blažek (ODS) při projednávání zákona 12. 7. 2017, který konkrétně uvedl: „... Tak já ten argument nemám rád, podle mne je nesprávný, ale faltýnkovsky se na vás teď obracím, abyste si sami, když vás ty počty tak baví v hnutí ANO, spočítali, kolik hodin senátu, sněmovny, vlády, různých dalších orgánů to stálo, abyste nakonec jenom proto, že se blíží volby, ty ostatní argumenty jsou zcela zástupné, abyste dospěli najednou k závěru, že dost možná ty hlasy ve školství by se mohly pohnout někam jinam, tak z tohoto důvodu – je to legitimní, ale je to jediný důvod – obrátíte názor.“ Obrat svého názoru komentoval předseda hnutí ANO A. Babiš 11. 7. 2017 pro Hospodářské noviny takto: „Navštívil jsem několik škol a gymnázií a nikde jsem nepotkal žádného učitele, který by kariérní rád podpořil. Nechal jsem si to vysvětlit a od minulého hlasování jsem změnil názor.“

3.3 Iniciativa Pedagogická komora

Iniciativa Pedagogická komora sehrála významnou roli v nepřijetí kariérního systému. Následující text popisuje její roli

a jednotlivé kroky intervence, jež vedení Iniciativy vyvinulo v první polovině roku 2017.

12. února 2017 byla založena Iniciativa PK včetně vytvoření webových stránek a facebookové skupiny spřízněných pedagogů. Podle slov zástupců vedení Iniciativy při založení probíhala anketa, co se učitelům nelíbí ve školství. Učitelé měli vyjádřit svůj názor na problémy českého školství. Mezi pěti největšími problémy se objevil „špatný kariérní řád“. V březnu jednali iniciátoři založení PK se školskými asociacemi o založení pedagogické komory v ČR. V dubnu se iniciátoři založení PK sešli s politiky ODS, ČSSD a TOP 09 a diskutovali o ustanovení pedagogické komory ze zákona. Taktéž se setkali s vedoucím kabinetu ministryně k ustanovení pedagogické komory, který podle zápisu z petičního výboru 11. 7. 2017 k tomu uvedl: *„Já jsem jim vysvětlil, že jejich představa o tom, jak by ministerstvo mělo ustanovit pedagogickou komoru, je poměrně zavádějící, protože to je spíš na učitelích, aby tuto iniciativu vyvinuli a tak dále, načež následně přišla velká aktivita, kterou já chápu jako propagační akci za ustavení pedagogické komory, snahu získat nějaký úspěch tím, že se potopí zákon, který je podle mě důležitým článkem vlastně profesionalizace učitelství, toho, aby ta profese byla skutečně ukotvena a měla parametry profese.“* Na konci dubna potom byly zveřejněny výsledky ankety mezi členy facebookové skupiny „Iniciativa založení pedagogické

komory“, kde učitelé uváděli priority pro práci pedagogické komory: *„Navrhnout a připomínkovat změny ve školství (kariérní řád, RVP, inkluze...)“*.

Zástupce vedení Iniciativy k tomu později ve výzkumném rozhovoru uvedl: *„... A v první petici bylo právě i ten kariérní řád. V té době se to totiž schvalovalo zrovna. ... Tak zkusíme těm učitelům, těm poslancům říct. Zkusíme jim říct jako, co si o tom myslí učitelé (doplnil S. M.).“* Na základě toho vedení Iniciativy zorganizovalo další anketu, která měla zjistit, zda se podle učitelů má proti kariérnímu systému vystoupit. Na základě zjištění se vedení Iniciativy rozhodlo jednat. Setkání a diskuse s poslanci reflektují takto: *„A teď se ukázalo, že oni přesně ani nevěděli, jako o čem hlasují. My jsme začali sbírat argumenty pro a proti. Protože sami jsme úplně nebyli rozhodnutí, jestli být pro, nebo proti.“* Novelu zákona konzultovali s právníky a zjistili, že: *„zápory převládají nad těmi klady, protože to bylo vlastně komplexní novela, kde bylo přes sto změn různých zákonů“* Na začátku května se uskutečnilo setkání iniciátorů založení pedagogické komory v Praze, kde „Iniciátoři navrhli, že se pokusí v rámci veřejného slyšení v Senátu, které domluvila Hana Vacková, informovat senátory o možných dopadech některých paragrafů novely zákona o pedagogických pracovnících, především ohledně kariérního řádu.“⁹ Při tomto setkání bylo uvedeno, že facebooková skupina má 2 500 členů.

⁹ Viz Pedagogická komora – diskuse naživo (zpráva o setkání), 2. 5. 2017. Dostupné z www.pedagogicka-komora.cz/2017/05/pedagogicka-komora-diskuze-nazivo.html

Vedení PK uvažovalo v první polovině května následujícím způsobem: „... říkali jsme si Senát má trošku odlišný složení. Tam vládní (dopl. S. M.) koalice nemá takovou jednoznačnou většinu. Udělali jsme elektronickou petici.“ Následně v druhé půlce května kontaktovali senátory a komunikaci s nimi reflektovali takto: „... znovu se ukázalo, že ty politici jsou velice vstřícní a nechají si to vysvětlit. A samozřejmě zároveň obcházeli lidi z ministerstva senátory. A zdá se mi, že jako několik jsem osobně přesvědčil, že změnili ten náhled na to hlasování a pak hlasovali jinak.“ Podobně oslovili kolegy, „... ať píšou mejly senátorům, poslancům o tom jako. Ať je kontaktují, ať se s nimi schází, ... oni je navštěvovali v regionálních kancelářích.“ Zároveň od 14. 5. do 30. 5. organizovali první elektronickou petici učitelů „Výzva senátorům k zamítnutí kariérního řádu pro učitele, jak je koncipován v novele zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících“, kterou vyplnilo 7 158 respondentů (viz k petici detailně dále). Tento projev části učitelské veřejnosti (*Vox populi, vox Dei*) se ukázal jako důležitý při projednávání KS v senátu. Podobně důležitý však byl i cílený lobbying vedení PK, který popisovali následovně: „*My jsme tam byli jako na bi-dýlku při jednání. A byli jsme v neustálém kontaktu se senátory. Takže když tam někdo s něčím vystoupil, my jsme mu okamžitě poslali esemesku nebo zprávu, co má říct ... my jsme neustále pracovali s těma senátora-ma ... online více méně.*“

Vrácení novely zákona do Poslanecké sněmovny zástupci vedení PK komentovali slovy: „*my jsme měli relativně dost času*

udělat reál skutečnou petici, písemnou“. Tu zástupci vedení PK sestavili, aby byla bez chyb, pak dali školám 10 dní k dispozici a potřebovali získat do 23. 6. 2017 přibližně 10 000 podpisů, aby to projednal petiční výbor Sněmovny. Svým příznivcům psali: „*Aby to vytiskli, prodiskutovali třeba, podepsali. A psali jsme, co se nestihne, to se nestihne. Pošlete to. Pak to nemá smysl.*“ Potřebných deset tisíc podpisů podle svých slov získali během čtyř dnů. Dne 28. 6. 2017 předali předsedkyni petičního výboru „Petice za nepřijetí novely zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, s kariérním systémem učitelů (tzv. kariérní řád)“, kterou podepsalo 21 138 petentů z 1 150 škol.

3.4 Politici Poslanecké sněmovny a Senátu ČR

Projednávání novely zákona procházelo standardním legislativním procesem.

6. 12. 2016 bylo zahájeno první čtení v Poslanecké sněmovně (sněmovní tisk č. 959). Jako garanční výbor byl zvolen Výbor pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu.

28. 2. 2017 byla novela v druhém čtení v Poslanecké sněmovně. Při jejím projednávání vystoupilo 14 poslanců a poslankyň s pozměňovacími návrhy. Osm z nich vyjádřilo novele podporu, dva ji kritizovali a u čtyř není z jejich řeči zřejmé, zdali novelu podporovali, či ne.

7. 4. 2017 při třetím čtení v Poslanecké sněmovně vystoupilo v rozpravě pět poslanců. Podporu vyjádřili tři poslanci. Podpůrně, ale i kriticky, včetně vyjádření

Tab. 2 Hlasování 7. 4. 2017 k novele zákona v Poslanecké sněmovně

Klub	Z přítomných			Přítomných	Omluven/a nebo nepřihlášen/a
	ano	ne	zdržel/a se		
ČSSD	100 %	0 %	0 %	37	13
ANO	100 %	0 %	0 %	33	14
KSČM	15 %	0 %	85 %	20	13
TOP09-S	18,8 %	6,3 %	75 %	16	10
ODS	0 %	90 %	10 %	10	6
KDU-ČSL	87,5 %	0 %	12,5 %	8	6
Úsvit	100 %	0 %	0 %	6	1
Nezařazení	0 %	0 %	0 %	0	7
Celkem	68 %	8 %	24 %	130	70

se k pozměňovacím návrhům, se vyjádřily dvě poslankyně. Po hlasování o pozměňovacích návrzích při návrhu zákona jako celku hlasovalo 130 poslankyň a poslanců, pro bylo 89 (pro schválení zákona bylo potřeba 66 hlasů), proti 10 a 31 se zdrželo při hlasování (tab. 2). Zákon tak byl schválen a poslán do Senátu.

31. května 2017 byl zákon schválen Senátem s pozměňovacími návrhy a vrácen k projednání Poslanecké sněmovně. V diskusi vystoupilo 16 senátorů. Osm senátorů zaujalo podpůrné stanovisko (pět z ČSSD, dva z KDU-ČSL, jeden z klubu nezávislých senátorů), osm senátorů vyjádřilo velmi kritické stanovisko (tři z hnutí Starostové a nezávislí, dva z ODS, jeden z KDU-ČSL, jeden z ANO, jeden nezařazený) a dva se vyjádřili neutrálně, čili jejich stanovisko nelze hodnotit jako podpůrné ani kritické. Následně se hlasovalo o schválení zákona (pro 34 ze 70, proti 20, kvórum 36), zamítnutí zákona

(pro 26 ze 71, proti 36, kvórum 36). Proto byla otevřena podrobná rozprava s pěti pozměňovacími návrhy. Senát odsouhlasil vrácení zákona Poslanecké sněmovně ve znění přijatých pozměňovacích návrhů (pro 42 ze 72, proti 19, kvórum 37). Pro schválení návrhu zákona ze Sněmovny se vyslovilo 48,6 % přítomných senátorů – k odsouhlasení zákona chyběly dva hlasy (tab. 3). Tři senátoři za KDU-ČSL a jeden za ANO nesouhlasili s verzí zákona ze Sněmovny. Vzhledem k tomu že vládní koalice se skládala z ČSSD, ANO a KDU-ČSL, tak při pohledu do tabulky je zřejmé, že ministryně školství (ČSSD) neměla vyjednanou podporu od senátorů z vládních koaličních stran.

Dne 27. 6. 2017 byla projednávána novela zákona v Poslanecké sněmovně po návratu ze Senátu ve večerních hodinách (18:38 – 19:01) – nikdo z poslanců nenavrhla jednání po 19. hodině, a tak podle jednacího řádu Sněmovny bylo jednání přerušeno.

Tab. 3 Hlasování 31. 5. 2017 k novele zákona v Senátu

	Ano	Ne	Zdržel/a se hlasování	Celkem přítomných senátorů
Klub nezávislých senátorů	75,0%	0,0%	25,0%	4
Nezařazení	0,0%	83,3%	16,7%	6
Senátní klub ANO	33,3%	16,7%	50,0%	6
Senátní klub ČSSD	100,0%	0,0%	0,0%	21
Senátní klub KDU-ČSL a nezávislí	46,7%	20,0%	33,3%	15
Senátní klub ODS	0,0%	88,9%	11,1%	9
Senátní klub Starostové a nezávislí	11,1%	33,3%	55,6%	9
Celkem senátorů	34	20	16	70

Dne 12. 7. 2017 pokračovalo projednání novely zákona v Poslanecké sněmovně. Pro schválení zákona bylo potřeba nadpoloviční většiny všech poslanců, tedy 101 poslanců. Přihlášeno bylo 134 poslanců, pro se vyjádřilo 39, proti 55 (tab. 4). V obecné rozpravě zaznělo 10 kritických vystoupení k návrhu zákona (tři

za ANO, tři za TOP 09, jeden za ODS, jeden za Úsvit, jeden nezařazený, jeden za KSČM) a tři podpůrná vystoupení za ČSSD.

V celém procesu projednávání novely zákona stojí za pozornost především zásadní změna názorů poslanců, kdy 7. 4. 2017 se zákonem souhlasili či se zdrželi hlasování

Tab. 4 Hlasování 12. 7. 2017 k novele zákona v Poslanecké sněmovně

Klub	Ano	Ne	Zdržel/a se	Přítomných	Omluven/a nebo nepřihlášen/a
ČSSD	97,1%	0,0%	2,9%	34	16
ANO	6,9%	72,4%	20,7%	29	18
KSČM	0,0%	0,0%	100,0%	26	7
TOP 09 a Starostové	5,6%	88,9%	5,6%	18	8
ODS	0,0%	100,0%	0,0%	11	5
KDU-ČSL	20,0%	30,0%	50,0%	10	4
Úsvit	0,0%	0,0%	100,0%	1	5
Nezařazení	20,0%	80,0%	0,0%	5	3
Celkem	29,1%	41,0%	29,9%	134	66

Tab. 5 Změna názoru na zákon mezi třetím čtením zákona a hlasováním o něm (7. 4. 2017 a 12. 7. 2017)

	Změna počtu poslanců v červenci oproti 3. čtení	Rozdíl mezi 3. čtením a hlasováním		
		ano	ne	zdržel/a se
Posun názorů přítomných mezi 3. čtením a hlasováním	4	-39 %	33 %	6 %
ANO	-4	-93 %	72 %	21 %
ČSSD	-3	-3 %	0 %	3 %
KDU-ČSL	2	-68 %	30 %	38 %
KSČM	6	-15 %	0 %	15 %
Nezařazení	4	-33 %	67 %	-33 %
ODS	1	0 %	10 %	-10 %
TOP 09 a Starostové	2	-13 %	83 %	-69 %
Úsvit	-4	-100 %	0 %	100 %

a 12. 7. 2017 již se zákonem nesouhlasili (tab. 5). Jedná se zejména o významný posun v nesouhlasu se zákonem u hnutí ANO, částečně u KDU-ČSL, ale posun lze vidět i u klubu TOP 09 se Starosty, který se původně zdržel hlasování a v červenci se zákonem nesouhlasil.

3.5 Média a tzv. experti na školství

Masmédia (periodický tisk, rozhlas, televize, internet) sehrála velmi významnou roli v nepřijetí kariérního systému. Zabývali jsme se analýzou 61 výstupů zveřejněných od 1. 1. do 11. 7. 2017, které přinesly následující zjištění. Jednalo o 33 článků zveřejněných v periodickém tisku či jeho internetové verzi (9 – ihned.cz; 4 – Hospodářské noviny, 5 – denik.cz

či Deník; 6 – Mladá fronta DNES či idnes.cz; 4 – Lidové noviny; 2 – E15 a po jednom Echo24.cz, Haló noviny a METRO), 11 článků na internetu (3 – aktualne.cz; 3 – pedagogicke.info; 2 – novinky.cz; 2 – ceskaskola.cz; jednou eduin.cz), devět příspěvků na Českém rozhlasu (5 – ČRo Plus, 3 – irozhlas.cz, Radiožurnál), pět příspěvků uvedených v České televizi (4 – ČT24 a ČT1) a tři příspěvky zveřejněné na blozích (2 – idnes.cz a eduin.cz).

Do konce května 2017 se jednalo o vyvážený přístup masmédií z hlediska způsobu informování a podpůrných či kritických názorů na kariérní systém. Jako důvody pro kritický přístup byly uváděny: zvýšená administrativa spojená s vedením portfolia učitele, očekávání, že učitelé budou jezdit po školeních,

nepřesné vymezení indikátorů ve standardu učitele a nedostatečná finanční motivace pro učitele. Po zveřejnění petice bylo upozorňováno na další problematické body, především na nedostatečné zajištění financování kariérního systému a na vysoké finanční náklady projektu IMKA zaměřeného na implementaci kariérního systému.

Kriticky se k novele zákona a KS vyjadřovali představitelé organizace EDUin, Učitelského profesního sdružení,¹⁰ k nimž se poté přidala Iniciativa PK. Využívali k tomu periodická média (Mladá fronta DNES, Lidové noviny, Hospodářské noviny či ihned.cz), blogy pod idnes.cz či server pedagogicke.info. Většinu z jejich názorů potom přejímal server ceskaskola.cz provozovaný do 1. 2. 2021 organizací Albatros Media.

V červnu 2017 bylo zveřejněno 37 článků/příspěvků, které se věnovaly kariérnímu systému. Devět z nich bylo věnováno petici proti kariérnímu systému jako projevu organizovaného nesouhlasu učitelů. Server ihned.cz se dokonce věnoval osobě zástupce Iniciativy Pedagogická komora. Hlavními protagonisty, kteří se v médiích vyjadřovali ke kariérnímu systému, byli: nový ministr (5×), Radek Sárközi (4×), Jiří Růžička (3×) a ředitelé škol (2×). Jako hlavní důvody kritického přístupu ke KS byly uváděny: nesouhlas učitelů a zvýšení administrativy v případě zavedení KS. Frekventovaným tématem byla demise ministryně a úkoly nového

ministra (ve dnech 20. 6. a 21. 6. 2017 tomu bylo věnováno dokonce 11 příspěvků).

V červenci 2017 vyšly tři příspěvky, které jako důvod možného nepřijetí KS uváděly, že poslanci zřejmě nepůjdou proti projevu nesouhlasu petentů, a že tedy pravděpodobně dojde ke změně postojů u vládního hnutí ANO. Mezi 12. 7. 2017, kdy byl návrh novely zákona v poslanecké sněmovně nepřijat, a 14. 7. 2017 informovalo o této události 11 článků/příspěvků. Nejzajímavější z nich byl na serveru ceskaskola.cz od M. Komárka (2017), který rekapituloval historii střetů o kariérní systém od roku 2002 do roku 2017 v podobě přehledů klíčových citací z médií.

3.6 Hlas učitelské veřejnosti

V důsledku aktivit Iniciativy PK proběhla od 14. 5. do 30. 5. 2017 první petice učitelů: *Výzva senátorům k zamítnutí kariérního řádu pro učitele, jak je koncipován v novele zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících*. Tuto petici, provedenou formou online dotazníku, podepsalo 7 164 učitelů. Iniciativa PK ji distribuovala prostřednictvím sociálních sítí a kontaktních e-mailů učitelům a dalším zainteresovaným do škol. Výsledky ankety, včetně kontaktů na podporující osoby, byly zveřejněny na webových stránkách Pedagogické komory (www.pedagogicka-komora.cz/2017). Petici podpořilo 7 158 respondentů (osm podpisů bylo duplikujících). Převážnou většinu z celkového počtu tvořili učitelé

¹⁰ Existovalo do roku 2017 – viz <https://kantor8.webnode.cz>

telé ZŠ (61,9 %), dále učitelé SŠ (18,9 %), učitelé MŠ (9,7 %), učitelé ZUŠ (1,8 %), učitelé VOŠ (0,6 %) a taktéž učitelé ZŠ speciálních či praktických (0,6 %). 167 (2,3 %) respondentů nevedlo, na jaké škole učí či na jaké pozici působí. 302 podporujících (tj. 4,2 %) uvedlo, že jsou: studenti, na pozici: vychovatel/ka, asistent pedagoga, ředitel/ka, důchodce (bývalý/á učitel/ka), nepedagog, bývalý/á učitel/ka, speciální pedagog, psycholog, lektor/ka, na mateřské/rodičovské dovolené, nebo že působí: ve spojeném subjektu škol, na vysoké škole, v domě dětí a mládeže, ve školském poradenském zařízení, pedagogicko-psychologické poradně, speciálně pedagogickém centru, středisku volného času či jinde. Podporující pocházeli ze všech typů obcí, městysů či měst, jak z malých obcí do 500 obyvatel, tak z velkých měst nad 100 000 obyvatel.

Při porovnání struktury podporujících učitelů se strukturou učitelů v ČR podle stupně vzdělání a typu školy a při zohlednění pohlaví se ukázalo, že petici podpořilo více učitelek-žen ze ZŠ. Naopak scházel hlas učitelek-žen z MŠ, učitelů-mužů i učitelek-žen ze SŠ, ZUŠ a VOŠ. Z hlediska struktury podporujících učitelů první petici se strukturou učitelů v ČR podpořilo více učitelů z Olomouckého, Karlovarského, Ústeckého a Pardubického kraje a naopak chyběly hlasy z Prahy, Zlínského a Jihočeského kraje.

Druhou petici – *Petice za nepřijetí novely zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, s kariérním systémem učitelů (tzv. kariérní řád)* – ve dnech 13. 6. až 27. 6. 2017 podepsalo a zaslalo Iniciativě PK 21 609 učitelů z 1 150 škol.

DISKUSE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výzkumná data umožnila vzhled do realizace vzdělávací politiky na příkladu legislativního procesu spojeného s projednáváním novely zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, která obsahovala zavedení kariérního systému. Přinesla řadu zjištění, která pomohla v hledání odpovědí na výzkumné otázky po hlavních příčinách nepřijetí kariérního systému v roce 2017 a roli klíčových aktérů v procesech jeho projednávání.

Analýza procesů komunikace a interakce klíčových aktérů prokázala výrazný vliv nového subjektu Pedagogická komora, který se v situaci atomizace profesní komunity do mnoha asociací, zájmových a vlivových skupin stával v inkriminované době hlasitým, organizovaným hlasem reprezentujícím populistické postoje části učitelské veřejnosti. Je ironií osudu, že této specifické zájmové skupině nešlo primárně o kariérní systém, ale o vznik Pedagogické komory. Téma kariérního systému si vybrala jako jednu z možností vhodných pro zviditelnění v učitelské komunitě v roli ochránců jejich zájmů a potřeb. Jak samo vedení PK přiznalo, byla to volba do jisté míry náhodná, neboť podle jejich slov „*mohli klidně vytáhnout jiné téma z pětice problémů, které podle ankety učitele nejvíc pálí (např. inkluze)*“. PK tedy v dané době hrála svoji hru se záměrem ukázat, že hlas učitelů může mít svoji váhu a může něco měnit, pokud bude dostatečně silný a organizovaný.

Za pozornost stojí fakt, že hlavní představitel PK již měl zkušenosti s organizo-

váním projevu nesouhlasu učitelů, neboť v roce 2002 zakládal Učitel'ský odborový klub (viz Švancar, 2002). Paradoxem je, že tenkrát pod křídly této organizace požadoval přijetí „kariérního řádu, který by ocenil pedagogy, kteří se vzdělávají. Podle nás není důležité, jak dlouho je kdo ve škole, ale kolik toho umí. Díky tomu by měli mít lepší nástupní podmínky mladí učitelé.“ Lze předpokládat, že tyto zkušenosti, částečná znalost dané věci a dovednost spojovat učitele umožnily PK účinně organizovat nesouhlas učitelů s kariérním systémem.

Na základě popřání „zdola“ vyjádřené učiteli v anketě v březnu 2017 začali zástupci PK intenzivně jednat: od května se setkávali s politiky, kteří o KS rozhodovali, přesvědčovali je a získávali si jejich důvěru. V tomto období také získali podporu prostřednictvím první petice od více než sedmi tisíc převážně učitelů (kteří velmi pravděpodobně návrh novely zákona nečetli) a prostřednictvím druhé petice od více než dvaceti tisíc petentů. Petice zásadním způsobem ovlivnily vnímání novely zákona a kariérního systému u politiků i širší veřejnosti, přinesly doslova zlom v dosavadním vcelku bezproblémovém průběhu projednávání.

Autoři petice obratně vybrali a pro učitele zformulovali hlavní argumenty proti kariérnímu systému. Předmětem kritiky byly zejména: (a) demotivační charakter (v třístupňovém KS zhruba 95 % učitelů automaticky přejde do 2. kariérního stupně, 1. atestační řízení pro

přechod do 3. stupně spojeného s příplatkem 3 000 Kč měsíčně se mělo konat až v roce 2022 a mělo být omezeno z finančních důvodů pouze na 1 600 učitelů); (b) „komplikovaný byrokratický finančně náročný moloch, který zavalí učitele novou administrativou“; (c) projekt IMKA na implementaci KS s alokací přes 500 mil. Kč, který začalo NIDV řešit několik měsíců před schválením novely, a k tomu zveřejněné platy manažerů projektu ve vztahu k učitelským platům. Podle ohlasů v médiích se autoři petice trefili těmito argumenty do černého a vyvolali tím značnou mediální pozornost, zejména na sociálních sítích.

Petice a mediální pozornost zesílily míru politizace v rozhodování o odborných věcech a populistických přístupů některých politiků. Je třeba zdůraznit, že se to odehrávalo ve vyhrocené politické situaci před volbami, kdy sílilo napětí v koalici, zejména mezi politickými stranami ANO a ČSSD. V předvolební boji o hlasy se vedení PK prostřednictvím petic podařilo přesvědčit politiky zejména z hnutí ANO,¹¹ částečně z KDU-ČSL a TOP09, že je potřeba změnit názor, neboť „veřejnost“ si nepřeje kariérní systém, a tito politici si vzali za své argumenty autorů petice.

Analýza dat také prokázala, že mezi příčinami odmítnutí kariérního systému má své místo i způsob komunikace mezi klíčovými aktéry, zejména MŠMT a vedením Pedagogické komory, která se v zá-

¹¹ Hnutí ANO využilo petice učitelů jako prostředek pro využití okamžitého PR přínosu mezi učitelskou veřejností – politika hnutí ANO není vedena idejemi, ale momentálním PR ziskem (viz V. Dvořáková komentující 22. 2. 2021 v pořadu ČRO „Jak to vidím“ přístup hnutí ANO k politice).

věrečné fázi legislativního procesu dostala do role „opinion makera“. Rozbuškou v procesu komunikace mezi těmito dvěma aktéry se stal známý výrok ministra na Facebooku, za který se později veřejně omluvil a několik protagonistů pozval k osobnímu jednání. Další komunikace nabrala výrazně konfrontační a konfliktní charakter (zejména ze strany PK). Na sociálních sítích se objevily emočně vypjaté až nenávislné reakce a osobní útoky a začal se tak naplno hlasitě ozývat hlas učitelské veřejnosti v podobě rozhořčených hlasů členů PK. Přestože se MŠMT snažilo komunikovat korektně a intenzivně vysvětlovat podstatu KS (např. vyjednávání se zástupci školských asociací, školských odborů, zaměstnavateli) a vyvracet dezinformace a „mýty“ prostřednictvím tiskových zpráv i reakcemi na sociálních sítích, lze celkově považovat komunikační strategii MŠMT za ne zcela dobře zvládnutou. Zůstává otázkou, zda v tom hrálo nějakou roli (třeba i podprahově) podcenění možného vlivu PK na zákonodárce.

Svou roli v pádu kariérního systému sehrálo i obratné využití sociálních sítí při ovlivňování veřejného mínění a zejména při šíření petice a sběru podpisů pro její podporu. Digitální technologie zřejmě ovlivnily dynamiku šíření první petice, kdy do pěti dnů ji podpořilo 4 071 respondentů a podobně v případě druhé petice stačilo deset dnů k získání více než 20 000 podpisů. Míra tohoto vlivu zůstává nezdopovězenou otázkou, i když se na základě analýzy celého průběhu přikláníme k poměrně velké roli tohoto faktoru.

Důležitou otázkou je také šíření dezinformací na sociálních sítích, proti nimž se obtížně bojuje, neboť v nich jde mnohem častěji o emoce a vztahové záležitosti než o věcné, racionální argumenty. Z hlediska psychologického by bylo zajímavé analyzovat roli emocí v internetových diskusích (převažují v nich negativní emoce jako je např. vztek, závist, hněv, strach z neznámého či pocit ohrožení) i motivaci k diskusím na sociálních sítích. Fenomén motivace k šíření či identifikování se s dezinformací je analyzován v různých kontextech. Šířitel dezinformace mívá sebeuspokojující pocit vlastní výjimečnosti, identifikací s dezinformací se jedinec stává příslušníkem nějaké „bublíny“, sociální skupiny, která má stejné názory a vidění světa, což mu dodává pocit jistoty (Valenta, 2021). Reflexi tohoto fenoménu v politice nabízí např. Marcus et al. (2019) na příkladech podpory krajní pravice.

Zjištěná data inspirují také k reflexi fenoménu lobbingu z hlediska jeho obsahu, argumentů, strategií a jeho role v tomto konkrétním případě. Je otázkou, zda – a pokud ano, v jaké míře – šlo při cíleném lobbingu PK o populismus a účelové využití celkové nespokojenosti učitelů (frustrace spojená s vyšší platů, neustálé změny, absence podpory při zvyšujících se nárocích – kurikulární reforma, inkluze aj.). A z druhé strany by bylo zajímavé věnovat se tomu, v jaké míře jsou politici vzhledem k přirozené limitaci věcné znalosti a hlubšímu porozumění problematice, o které rozhodují, pod vlivem lobbingu různých zájmových skupin, jakou byla v našem případě PK.

Fenomén lobbyingu nás vede k hlubšímu zamyšlení nad jeho funkcí v širším kontextu vlivu hlavních aktérů v politickém rozhodování o odborných otázkách řízení školství (Kalous & Veselý, 2006; Kohoutek et al., 2015). Ponecháváme stranou často diskutovanou otázku kompetentnosti politiků a pracovníků exekutivy (nejen vedení MŠMT, ale i úředníků) z hlediska jejich orientovanosti a věcných znalostí v dané problematice a zaměříme se nyní na vliv médií a tzv. expertů na vzdělávání a obecněji na roli názorů širší veřejnosti.

Role tzv. expertů na vzdělávání roste ve světě i u nás a stává se předmětem kritiky. Poměrně známá je provokativní úvaha K. Liessmanna o expertech na vzdělávání jako o postavách, v nichž se koncentruje praxe nevzdělanosti (2015, s. 31–38), a jeho varování před negativními důsledky jejich vlivu na vzdělávání. Také další autoři upozorňují na riziko ovládnutí politického a mediálního prostoru tzv. experty (např. Rochex, 2006). Je však třeba odlišovat experta ve smyslu odborníka s hlubokými expertními znalostmi a tzv. experta, který není erudovaným odborníkem v oblastech, k nimž se vyjadřuje, v případě školské problematiky nemá odpovídající vzdělání ani přímou nebo výzkumně zprostředkovanou zkušenost s praxí školního vzdělávání. Tento typ experta bývá charakterizován jako poučený laik disponující dílčími znalostmi kombinovanými s osobní zkušeností. Většinou mu chybí systematické poznání a chápání souvislostí, což s sebou nese riziko vytrhávání jednotlivostí z kontextu a tím

i dezinterpretace faktů. Problémem bývá schopnost rozlišování mezi argumentovaným věděním a atraktivním detailem (Štech, 2017). Aktivismus ve veřejném prostoru a mediální oblíbenost těchto expertů zesiluje jejich hlas do té míry, že se zdají být názorem většinovým.

Podnět k přemýšlení a porozumění popsaného fenoménu nabízí tzv. krize expertnosti (Nichols, 2017) chápána jako obecný trend k ignorování expertních znalostí a výzkumně doložených dat, kdy mizí pečlivě argumentovaná diskuse mezi politiky, odborníky a širší veřejností s cílem dobrat se ke kvalitnímu řešení. Krize expertnosti znamená, že se stírá rozdíl mezi subjektivním míněním a objektivním věděním. Podle autora je to důsledek určité přehnané formy „politické korektnosti“, která zaručuje, že každý názor, jakkoli hloupý, musí ve veřejném prostoru zaznít. Součástí tohoto trendu je vzestup tzv. agresivní nevědomosti, která je chápána jako narcistní neotřesitelné lpění na vlastním názoru i tváří tvář protirečícím faktům, jako odmítání možnosti názorové korekce, někdy dokonce jako hrdost na vlastní nevědomost a jako revolta proti intelektualismu. Je prokázáno, že tzv. agresivní nevědomost podporují sociální sítě a internet (tamtéž).

Co se týče veřejného mínění, které bývá plně subjektivních dojmů, laicky naivních představ, protirečících si názorů a zjednodušených návrhů řešení, nabízí se otázka, do jaké míry mají politici (z nichž řada tenduje k populismu) při rozhodování o odborných otázkách vzdělávací politiky a při zavádění změn naslouchat „hlasu lidu“. Al-

cuin v dopise Karlu Velikému z roku 798 k tomu píše: „*Nenaslouchejte těm, kdož tvrdí, že hlas lidu je hlasem Božím; vždyť zběsilost davu je vždy velmi blízká šílenství.*“¹² Autoři studie mají kritický přístup k přeceňování významu názorů širší veřejnosti a přiklání se k realizaci vzdělávací politiky založené na expertních znalostech opřených o kvalitní výzkumná data, tedy k politickému rozhodování na bázi *knowledge driven* (srov. s *evidence-based policy*, např. Mareš, 2009). To však klade na politiky nároky na politickou odvalu prosazovat a obhajovat koncepcce a principy, které nejsou v dané době „populární“, neodpovídají mediálnímu tónu a hlasu vlivných opinion makerů.

V souvislosti s rolí aktérů v procesech rozhodování se nabízí také otázka, s kým má MŠMT diskutovat a dojednat změny ve školství, s jakými subjekty má jednat ve věcech jako je např. novela zákona o pedagogických pracovnících a kariérní systém, které se bytostně týkají učitelů. Sám bývalý ministr k tomu po odmítnutí novely pro týden.cz říká: „*Každou drobnost jsme diskutovali s asociacemi škol, pedagogickými fakultami, řediteli škol, odbory*“ (Barák, 2017). Z tohoto hlediska je problémem i pro budoucnost absence důvěryhodné a široce respektované platformy pro silný učitelův hlas. V důsledku roztržičnosti názorů učitelů rozdělených do mnoha profesních asociací, zájmových a vlivových skupin chybí MŠMT silný partner pro diskusi záměrů vzdělávací politiky a koncepcí spolupráci.

Metodologické a etické otázky¹³ výzkumu

Při tvorbě této studie jsme narazili na několik metodologických a etických otázek, které mohou být i jistým limitem této studie. Nejsme si jisti, do jaké míry je vůbec možné objektivní zkoumání realizace vzdělávací politiky a procesů politického rozhodování. Výzkumné pole je nepřehledné, plné skrytých, nepozorovatelných faktorů, často náhodných vlivů apod. Řešili jsme také dilema reálné možnosti objektivního poznání reality vs. přibližování se k poznání daného fenoménu ve smyslu porozumění jeho složitosti, uvědomění si více variant a možných scénářů vývoje.

Uvědomili jsme si, jak velkou roli při rozhovoru o tak citlivém tématu hraje důvěra dotazovaných, jejich ochota „odkřít karty“. Nejsme si jisti, do jaké míry uvádějí dotazovaní manipulující argumenty při rozhovoru s námi. A jak jsme schopni posuzovat manipulativní argumenty/výpovědi respondentů? V souvislosti s realizací rozhovorů s klíčovými aktéry jsme řešili také „správnost“ rozhodnutí nás jako tazatelů, tj. zda se dotazovat na základě připravených otázek, nebo sklouznout k naraci. Jsme si vědomi toho, že při různé míře zasahování do rozhovorů by zřejmě vznikly odlišné verze výpovědí, různě informačně hutné. Řešili jsme i otázku naší autocenzury v průběhu dotazování a jménu udržení „křehké“ ochoty

¹² Viz https://cs.wikipedia.org/wiki/Vox_populi,_vox_Dei

¹³ Vše, co je uvedeno k etickým otázkám výzkumu, se týká pouze rozhovoru s vedením PK.

k rozhovoru a „podmíněné“ důvěry dotazovaných (v kampani – agresivní komunikace, nenávistné maily, zničené vztahy), kdy jsme při rozhovoru s dotazovanými sklouzli ke kompromisům, improvizování, přitakávání, intuitivnímu rozhodování. Nechtěli jsme totiž přerušovat naraci a jejich příběh, vracet je k připraveným otázkám. Jsme si vědomi toho, že jsme se v rozhovoru nesnažili zasáhnout, polemizovat, i když podle našeho názoru dotazovaní překrucovali fakta. Ve hře pro nás byla možná až přehnaná obava, aby nesehlal klíčový informační zdroj k porozumění případu.

Velkým tématem je etická otázka ve smyslu anonymizace dotazovaných, neboť je zřejmé, že jsou snadno identifikovatelní. U toho jsme se zabývali otázkou, jak prezentovat zjištění, aby nebyla poškozena pověst některého z aktérů nepřijetí KS, případně závažná etická pochybení a zjištění. Řada sdělení byla totiž skutečně „výbušná“ a eticky problematická. U těchto zjištění a jejich zveřejnění pro nás bylo vodítkem potvrzení dané informace z dalších zdrojů neboli triangulace zjištění. Nabídli jsme také možnost autorizace rozhovorů, která byla využita jen částečně (vedení PK tuto možnost nevyužilo). To nás vede i k otázce, kde je hranice mezi auto/cenzurou při psaní příspěvku a možnostmi účastnické validizace. Jsme si vědomi také toho, že naše osobní názory a postoje ve vztahu ke kariérnímu systému hrály značnou roli při realizaci výzkumu i interpretaci zjištěných dat. Nicméně to by bylo na jiný příspěvek.

ZÁVĚRY

Závěrem se pokusíme formulovat s oporou o výzkumná data celkové stanovisko k příčinám nepřijetí kariérního systému. Hlavní příčiny jsme popsali výše (zásadní role Pedagogické komory, politické napětí před volbami, způsob komunikace mezi klíčovými aktéry, vliv sociálních sítí, angažmá a vliv odborníků s expertními znalostmi a tzv. expertů na vzdělání). Dalšími spíše okrajovými podpůrnými faktory nepřijetí KS byla výbušná kauza s dotacemi v sekci sportu, která vedla ke změně ministra, projednávání na konci školního roku, kdy jsou učitelé unavení, atd. Určitou roli v nepřijetí KS sehrála také historie debat o kariérním systému v ČR (viz Komárek, 2017; Janík et al., 2014b; Rýdl, 2014; Spilková, 2015). U některých aktérů bylo možné nalézt ztotožnění se s nějakou dřívější podobou KS (např. politici z ODS).

Pád kariérního systému měl mnoho příčin různé důležitosti. Do značné míry byl ovlivněn i souhrou náhod a zcela nečekaných událostí. A z hlediska věcného lze konstatovat, že v případě klíčového aktéra v boji proti kariérnímu systému nešlo primárně o kariérní systém, ale o ambici skupiny lidí založit Pedagogickou komoru a na víceméně náhodně zvoleném tématu ukázat důležitost silné organizace, která dokáže podporovat a hájit stavovské zájmy učitelů. Metaforicky řečeno: *kariérní systém byl ve špatnou chvíli na špatném místě.*

Příběh kariérního systému, který po téměř dvaceti letech proklamací i reálných snah o jeho zavedení skončil neúspěš-

chem, je do značné míry typickým příkladem charakterizujícím českou vzdělávací politiku. Ta se poměrně často potácí jako loď v moři bez dobrého kompasu a kompetentní posádky. Rychlé střídání kapitanů-ministrů přináší i rychlé střídání směrů, koncepcí, plánů, podoby konkrétních dokumentů, neschopnost dotahovat věci do konce a tedy doplout k cíli. Tuzemské vzdělávací politice se dlouhodobě nedaří prosazovat veřejný zájem v oblasti vzdělávání, naplňovat základní cíl vzdělávací politiky, kterým je zkvalitňování procesů a výsledků vzdělávání, umění realizovat své koncepční záměry a implementovat v praxi konkrétní opatření. To vyžaduje dlouhodobou systematickou koncepční práci opřenou o expertní znalosti a relevantní výzkumná data, kontinuitu, budování kvalitní státní správy z hlediska odborné kompetentnosti personálu, zapojení relevantních partnerů do tvorby strategií

a jejich implementace, ověřování jejich účinnosti včetně kritické reflexe zvolených opatření.

Podobných případů, jako je kariérní systém (byť s rozdílnými výsledky procesu jednávání a implementace), je celá řada. Ať už jde např. o kurikulární reformu, inkluzi, resp. společné vzdělávání, či aktuálně o tzv. deprofesionalizační novelu zákona o pedagogických pracovnících, která rezignuje na kvalifikační požadavky na učitele. Zejména poslední jmenovaný příklad by mohl být další případovou studií vzdělávací politiky. Jsou zde stejní klíčoví aktéři, podobné faktory ve hře – pozoruhodný vliv médií, sociálních sítí, tzv. expertů na vzdělávání, stírání rozdílu mezi subjektivním míněním, osobním názorem a objektivním věděním podloženým argumenty. Podobné případy by se proto měly stát mementem, příležitostí k reflexi souvislostí a důsledků, k poučení, abychom stále neopakovali stejné chyby.

LITERATURA

- Barák, V. (2017). Štech: Kariérního řádu je škoda, peníze do škol dostaneme jen stěží. *TÝDEN. cz.* 28. 7. 2017. (Online). Dostupné z www.tyden.cz/rubriky/domaci/skolstvi/stech-karierneho-radu-je-skoda-penize-do-skol-dostaneme-jen-stezi_439882.html
- Černotová, M., Drga, L., Fodor, A., Lužák, J., Kasáčová, B., Mäsiar, P., Pavlov, I., & Valica, M. (2006). Koncepcia profesijného rozvoja učiteľov v kariérnom systéme. *Pedagogické rozhlady*, 15(3), 1–33.
- Finální verze kariérního systému v roce 2017. Dostupné z www.msmt.cz/o-webu-msmt/karierni-rad
- Goldstein, R. A. (2011). Imaging the frame: Media representations of teachers, their unions, NCLB, and education reform. *Educational Policy*, 25(4), 543–576.
- Gonzalez, G. M., & Carney, C. L. (2014). Challenging the spectacle: A case study on education policy advocacy. *International Journal of Leadership and Change*, 2(1/3). (Online). Dostupné z http://digitalcommons.wku.edu/ijlc/vol2/iss1/3_
- Hanušová, S. et al. (2017). *Chťej zůstat, nebo odejít? Začínající učitelé v českých základních školách*. Brno: Masarykova univerzita.

- Hodnocení naplňování Strategie vzdělávací politiky ČR do roku 2020* (2017). Praha: MŠMT. (Online). Dostupné z www.msmt.cz/file/46636_1_1/
- Janík, T., Pišová, M., & Spilková, V. (2014a). Standardy v učitelské profesi: zahraniční přístupy a pokus o jejich zhodnocení. *Orbis scholae*, 8(3), 133–158.
- Janík, T., Spilková, V., & Pišová, M. (2014b). Standard a kariérní systém učitele: problémy předložené koncepce v širších souvislostech. *Pedagogická orientace*, 24(2), 259–274.
- Kalous, J., & Veselý, A. (Eds.). (2006). *Teorie a nástroje vzdělávací politiky*. Praha: Karolinum.
- Kohoutek, J., Veselý, A., & Špačková, Z. et al. (2015). *Vzdělávací politika*. Brno: Masarykova univerzita.
- Komárek, M. (2017). Historie střetů o kariérní řád je dokladem marnosti, v níž se potácí české školství. *Česká škola*, 13. 7. 2017. (Online). Dostupné z www.ceskaskola.cz
- Košťálová, H., Pišová, M., Spilková, V., Srb, V., Stýblová, H., Syslová, Z., & Tomášek, F. (2010). Podkladový materiál pro tvorbu standardu kvality profese učitele. *Učitelské noviny*, 12, 15–18. (Online). Dostupné z www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=3497
- Liessmann, K. (2015). *Hodina duchů. Praxe nevzdělanosti*. Praha: Academia.
- Marcus, G. E., Valentino, N. A., Vasilopoulos, P., & Foucault, M. (2019). Applying the theory of affective intelligence to support for authoritarian policies and parties. *Political Psychology*, 40(5), 109–139.
- Mareš, J. (2009). Edukace založená na důkazech: inspirace pro pedagogický výzkum i školní praxi. *Pedagogika*, 59(3), 232–258.
- Merriam, S. B. (1998). *Qualitative research and case study: Applications in education*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Michěk, S., & Spilková, V. (2018). *Pád kariérního systému pro pedagogické pracovníky – zkoumání příčin jeho nepřijetí v roce 2017*. Příspěvek na XXVI. konferenci ČAPV Transdisciplinarita ve společenských vědách na Pedagogické fakultě UTB, Zlín, 12.–14. 9. 2018.
- Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*. (Online). Dostupné z <https://apps.odok.cz/veklep>
- Nichols, T. (2017). *The death of expertise*. Oxford University Press.
- Porubský, Š., Kosová, B., & Pavlov, I. (2014). Problém standardizace učitelské profese v kontexte profesijního rozvoje učitelů na Slovensku. *Orbis scholae*, 8(3), 23–46.
- Rochex, J. Y. (2006). Social, methodological, and theoretical issues regarding assessment: Lessons from a secondary analysis of PISA 2000 literacy tests. *Review of Research in Education*, 30, 163–212.
- Rýdl, K. (2014). Vývoj standardizace profese učitele v České republice – nekonečný příběh? *Orbis scholae*, 8(3), 9–21.
- Shrnutí závěrečné zprávy RIA. (2017). *Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

- Spilková, V. (2015). Pojetí kvality učitele v mezinárodní perspektivě. In D. Greger et al., *Srovnávací pedagogika: proměny a výzvy* (s. 163–176). Praha: Pedagogická fakulta UK.
- Spilková, V. (2016). Přístupy české vzdělávací politiky po roce 1989: Deprofesionalizace učitelství a učitelského vzdělávání? *Pedagogika*, 66(4), 368–385.
- Spilková, V., Tomková, A. et al. (2010). *Kvalita učitele a profesní standard*. Praha: Pedagogická fakulta UK.
- Spilková, V., & Vašutová, J. (2008). *Učitelská profese v měnících se požadavcích na vzdělávání*. Praha: Pedagogická fakulta UK.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1999). *Základy kvalitativního výzkumu: Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.
- Štech, S. (2017). Vzdělávání ve stínu expertů. In M. Strouhal & S. Štech, *Vzdělání a dnešek* (s. 191–200). Praha: Karolinum.
- Švancar, R. (2002). Od února zavřeme školy. *Učitelské noviny*, 37. (Online). Dostupné z www.ucitelskenoviny.cz
- Tomková, A., Spilková, V., Píšová, M., Mazáčová, N., Krčmářová, T., Kostková, K., & Kargerová, J. (2012). *Rámec profesních kvalit učitele. Hodnotící a sebehodnotící arch*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání. (Online). Dostupné z www.nuov.cz/ae
- Urbánek, P. (2005). *Vybrané problémy učitelské profese. Aktuální analýza*. Liberec: Technická univerzita.
- Urbánek, P. (2012). Učitelské vzdělávání na rozcestí: historie, současnost a rizika. In M. Somr et al., *Pedagogika pedagogů. Tradice a současnost učitelství* (s. 53–74). České Budějovice: Pedagogická fakulta JČU.
- Valenta, J. (2021). *40 procent pedagogů do 34 let vnímá covid jako běžné virové onemocnění a očkování proti němu jako nebezpečné...* 8. 4. 2021. (Online). Dostupné z <https://valenta-blog.eduin.cz>
- Vašutová, J. (2001). Návrh profesního standardu. In E. Walterová (Ed.), *Učitelé jako profesní skupina, jejich vzdělávání a podpůrný systém*. 1. díl (s. 91–141). Praha: Pedagogická fakulta UK.
- Vítečková, M. (2018). *Začínající učitel: jeho potřeby a uvádění do praxe*. Brno: Paido.
- Virtue, D. C. (2007). Middle level teacher certification in South Carolina: A case study in educational policy development. *RMLE Online*, 30(10), 1–14.
- Yin, R. K. (2014). *Case study research. Design and method*. 5. vyd. Thousand Oaks: Sage.

Ing. et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.

*Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky;
e-mail: stanislav.michek@ubk.cz*

prof. PhDr. Vladimíra Spilková, CSc.

*Univerzita Pardubice, Fakulta filozofická, Katedra anglistiky a amerikanistiky;
e-mail: vladimira.spilkova@email.cz*

MICHEK, S., SPILKOVÁ, V. The Rejection of the Career System for Teaching Staff in the Year 2017 – a Case Study on Educational Policy

Aims: *The aim of the case study on educational policy is to add to the knowledge and understanding of the phenomenon of the career system for teaching staff in the year 2017 in the broader context of the approach of the educational policy after the year 1989. The case that is presented demonstrates the strong and weak points of the educational policy that was implemented in the course of recent years.*

Methods: *To answer the main research questions – (1) What was the main cause of the non-acceptance of the career system in the year 2017? (2) What was the role of the key participants in the process of non-acceptance? – qualitative research methods were used, particularly the analysis of documents from the negotiations of the Chamber of Deputies and the Senate of the Czech Republic, analysis of mass media, and semi-structured interviews with key participants who approved and disapproved of the career system.*

Results: *What is described is the processes of communication and interaction of the key participants in the educational policy and the impact of a new participant (the Pedagogical Chamber), which, in the situation of the fragmentation of the professional community into many associations, interest and influential groups, are becoming a loud, organised voice that represents the populist attitudes of the teaching public. Furthermore, there is analysis of: the ability (or inability) of the ministry to communicate with the representatives of the educational practices and with “opinion makers”, the degree of politicisation in decision making, the factual knowledge and understanding of politicians with regard to specialised queries, the impact of professionals and expert opinions in political decisions about specialised queries of school management, the impact of social networks on influencing public opinion, etc.*

Discussion of results and conclusions: *What is reflected is the phenomenon of a “crisis of expertise” – the trend of ignoring expert knowledge and research-documented data, the dialogue between experts and the broader public is disappearing, the strengthening of a certain form of political correctness, where all opinions are regarded as equally valuable, every opinion must be heard, etc. Part of this trend in public decision making is the rise of an “aggressive ignorance” that is understood as adhering to one’s own opinion even when facing facts that contradict it. Aggressive ignorance is strengthened by social networks. The research opens up a variety of questions, such as factual, methodological, and even ethical questions. The study outlines the opportunities and risks of Czech educational policy in the context of different activities that are affecting the professionalisation or deprofessionalisation of the teaching profession in the Czech Republic.*

Keywords: *teaching profession, career system, case, educational policy, participant in the education policy, legislation process, the impact of public opinion in political decision making, crisis of expertise*